

Nederland, een groot land in kleine teelten

Jan Buurma

LEI Wageningen UR, Postbus 29703, 2502 LS Den Haag

In dit artikel wordt het sociaal-economisch belang van kleine teelten in Nederland besproken. Eerst wordt aandacht besteed aan de productiewaarde en de werkgelegenheid, vervolgens aan de maatschappelijke waarde van kleine toepassingen, ten slotte aan het politiek-maatschappelijke draagvlak voor het handhaven van een breed middelenpakket. Met dit drieluik worden de kleine teelten vooral vanuit het perspectief van de landbouw beschouwd. De betekenis van de kleine teelten voor volksgezondheid (groenten en fruit), biodiversiteit (vruchtwisseling), landschap (kassen en bollenvelden), recreatie (sierproducten), klimaatverandering (uitstoot van CO₂), etc. blijft buiten beeld.

Kleine teelten

Om de aansluiting bij economische statistieken eenvoudig te houden, zijn kleine teelten in dit artikel gedefinieerd als tuinbouwgewassen. Onder tuinbouwgewassen vallen gewasgroepen als vollegrondsgroenten, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij, buitenbloemen, glasgroenten, snijbloemen, perkplanten, potplanten en champignons. In tabel 1 zijn de grootste teelten (in areaal gemeten) uit enkele gewasgroepen weergegeven.

Tabel 1. Voorbeelden van kleine teelten met hun landelijke arealen (ha) in 2008 (Bron: Land- en tuinbouwcijfers, 2009)

Teelt	Areaal 2008
Tulpen	11.400
Appels	9.300
Peren	7.500
Laanbomen	4.400
Spruitkool	3.200
Prei	3.000
Tomaten	1.600
Rozen	600
Chrysanten	500
Champignons	77

Tabel 1 laat zien, dat het bij kleine teelten gaat het over gewassen met een landelijk areaal van rond de 10.000 ha of minder. Alles bij elkaar omvatten de kleine teelten een pakket van honderden gewassen met samen een landelijk areaal van bijna 100.000 ha. Dit areaal komt overeen met 5% van de totale oppervlakte cultuurgrond in Nederland.

Productiewaarde en werkgelegenheid

In 2008 was de productiewaarde van de tuinbouw € 9,3 miljard. Het economisch belang van de “kleine teelten” is daarmee bijna even groot als die van de veehouderij (€ 9,7 miljard) en ruim vier maal zo groot als de gezamenlijke “grote teelten” (akkerbouw; € 2,1 miljard). Binnen de tuinbouwsector zijn de siergewassen verreweg het belangrijkste, met een productiewaarde van € 6,2 miljard (Land- en Tuinbouwcijfers, 2009). In 2008 bedroeg de werkgelegenheid op de teeltbedrijven in de tuinbouw 65.000 arbeidsjaren. Daarnaast waren toelevering, verwerking en distributie in de tuinbouw samen goed voor een werkgelegenheid van 45.000 arbeidsjaren (van Leeuwen, 2009). De voornoemde bedragen en aantallen laten zien, dat de “kleine teelten” in Nederland een grote bijdrage (circa 45%) leveren aan de agrarische productie en werkgelegenheid in Nederland.

Waarde van kleine toepassingen

In de periode 1999-2000 is uitvoerig gerekend aan de bedrijfseconomische waarde van de zogenaamde landbouwkundig onmisbare middelen. Er moest toen een afweging worden gemaakt tussen landbouwkundige voordelen en de milieukundige nadelen van een aantal “ouderwetse” actieve stoffen. Door het intrekken van de toelatingen van de betreffende middelen dreigden diverse kleine teelten uit Nederland te verdwijnen. Volgens berekeningen uit die tijd zouden gewassaldo's met tientallen procenten omlaag gaan (Ginjaar, 1999). De politiek vond dergelijke saldo-effecten onaanvaardbaar en ging op zoek naar een economisch criterium voor landbouwkundige onmisbaarheid: dit werd vastgesteld op 5% van het ondernemersinkomen. Dit percentage geeft een indicatie van de maatschappelijke waarde van kleine toepassingen in Nederland en wordt als volgt uitgewerkt: bij de productiewaarde van de tuinbouw (€ 9,3 miljard) uit de vorige paragraaf hoort een agrarisch inkomen van ongeveer € 2,0 miljard. De rest van de productiewaarde is voor de betaling van grondstoffen, afschrijvingen (kassen, schu-

ARTIKEL

ren en werktuigen) en belastingen. Ongeveer de helft van het agrarisch inkomen gaat op aan betaalde lonen en sociale lasten; de andere helft is ondernemersinkomen. Zo rederend bedraagt de maatschappelijke waarde van kleine toepassingen in Nederland 5% van € 1,0 miljard = € 50 miljoen per jaar.

Politiek-maatschappelijk draagvlak

In de periode 1996-2007 is in Nederland een fel publiek debat gevoerd over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Aan landbouwzijde was de inzet van het debat steeds gericht op het behoud van een voldoende breed middelenpakket. Vanuit de milieuorganisaties werd gehamerd op de naleving van de afgesproken milieucriteria. Via verzoeken tot naleving aan diverse Ministeries en via rechtszaken tegen de overheid kwam het toelatingsbeleid stevig onder druk te staan. In de periode 1999-2000 deden LTO en de milieuorganisaties pogingen om wederzijds aanvaardbare oplossingen voor landbouwkundige onmisbaarheid te vinden. Het lukte bijna, maar niet helemaal en na nieuwe rechtszaken tegen de overheid kwam bijna het hele middelenpakket in 2002 op losse schroeven te staan (Lamine *et al.*, 2009).

Minister Veerman probeerde partijen via het Convenant Duurzame Gewasbescherming tot samenwerking te brengen. Dat lukte gedeeltelijk, maar in 2004 stapte de milieubeweging uit het Convenant en werden opnieuw rechtszaken aangespanssen en gewonnen. Uiteindelijk besloot Minister Veerman om de oude Bestrijdingsmiddelenwet 1962 te vervangen door de nieuwe Wet Gewasbescherming en Biociden 2007. De nieuwe wet is toegesneden op het Europese toelatingsbeleid en heeft een breed politiek-maatschappelijk draagvlak (Lamine *et al.*, 2009).

De transparantie en de consistentie die het publieke debat via de Wet Gewasbescherming en Biociden 2007 heeft opgeleverd, biedt zeker-

heid aan de partijen die zich bezighouden met de ontwikkeling en toelating van kleine toepassingen. Hiermee heeft Nederland een prima uitgangspositie voor het ontwikkelen van een voorhoedefunctie op het terrein van kleine toepassingen. Deze voorhoedefunctie past bij het omvangrijke economisch belang van de kleine teelten in Nederland.

Samenvatting

De aanduiding “kleine teelten” kan pragmatisch worden vertaald in “tuinbouwgewassen”. De kleine teelten omvatten in Nederland samen een areaal van 100.000 ha. Dit areaal komt overeen met 5% van de totale oppervlakte cultuurgrond in Nederland. De kleine teelten waren in 2008 goed voor een productiewaarde van € 9,3 miljard en een werkgelegenheid van 65.000 arbeidsjaren in de primaire productie en 45.000 arbeidsjaren in toelevering, verwerking en distributie. De kleine teelten hebben daarmee een aandeel van 45% in de agrarische productie en werkgelegenheid in Nederland.

Bij de kleine teelten horen kleine toepassingen. De kleine toepassingen hebben samen een maatschappelijke waarde van ongeveer € 50 miljoen per jaar. Het felle publieke debat over de toelating van gewasbeschermingsmiddelen in de periode 1996-2007 heeft uiteindelijk de broodnodige transparantie en consistentie opgeleverd. Deze transparantie en consistentie is winst voor de ontwikkeling en toelating van kleine toepassingen.

Referenties

- Lamine C, Barbier M, Blanc J, Buurma J, Haynes I & Noe E (2009) Societal assessment of current and novel low input crop protection strategies; Phase 2. ENDURE – Deliverable DR3.7
- Ginjaar L (1999) Advies commissie beoordeling onmisbaarheid chemische bestrijdingsmiddelen in de landbouw, Den Haag, Ministeries VROM en LNV (+ projectdossier Jan Buurma)
- Land- en tuinbouwcijfers (2009) LEI-rapport 2009-069, Den Haag, LEI Wageningen UR/CBS
- van Leeuwen, M, de Kleijn T, Pronk B & Verhoog D (2009) Het Nederlandse agrocomplex 2008. Den Haag, LEI Wageningen UR, LEI-rapport 2009-001

Figuur 1. Hoofdrolspelers in het publieke debat rond de toelating van gewasbeschermingsmiddelen in de periode 1996-2007